

MOLOKAI

Leesexemplaar

G U Y D I D E L E Z

MOLOKAI

Laat me nooit alleen

P E L C K M A N S

Ik probeerde mijn gedachten de vrije loop te laten, maar tegen alle wetmatigheden in ketsten ze telkens weer dezelfde richting uit. In mijn verbeelding zag ik hoe ze – als keitjes die van een berg rolden – helemaal onderaan de helling in een putje bij elkaar belandden. Drie kleine keien met daarop drie kleine woorden. Hij is dood.

Op weg naar de houten woning die Damiaan samen met mijn lieveling en enkele sympathisanten gebouwd had, merkte ik dat de zon al laag stond en de schaduwen langer werden. Ik besepte dat ik nooit eerder zo laat in de buurt van Damiaans huis was geweest en vroeg me af hoe hij zou reageren. Zou hij boos zijn omdat ik mijn belofte om voor hem te zorgen niet had gehouden?

In mijn hoofd doemde het beeld van de oude, stervende man op. Het uitgemergelde en door melaatsheid getekende gezicht. De blinde ogen waarover een waas leek te liggen ... Ik dacht aan de druk van zijn vingers die langzaam was afgenomen tot er alleen nog een levenloze en verminkte hand mijn hand bedekte. Zo voelde het dus als iemand stierf. Als een druk die stilaan wegebe. En als een last die ik het liefst zo snel mogelijk van me af had willen schudden, maar die

zoveel respect afdwong dat ik mijn hand niet eens durfde te bewegen ...

Ik hield halt voor de deur van Damiaans huis en luis-terde even. *Misschien is hij er nog niet*, flitste het door mijn hoofd. *Dan weet hij niet dat ik te laat ben*. Zachtjes duwde ik de deur open. Hij was er toch! Hij zat achter de tafel. Voor hem lagen een mango en twee banaantjes.

‘S... Sorry’, stamelde ik. ‘Ik had beloofd om voor je eten te zorgen. En ik heb niet eens poi voor je gemaakt ...’ Damiaan haalde zijn schouders op. ‘Fruit is ook lekker’, zei hij. ‘Ik zou elke dag wel banaantjes kunnen eten. En ik heb zelf voor koffie gezorgd.’ Hij wees naar de grote beker op tafel. ‘Koffie is mijn brandstof ...’

‘Dat was mijn taak. Ik had beloofd om te koken, je te helpen in de groentetuin, boodschappen te doen, voor de dieren te zorgen en je huis proper te houden. Maar ik heb niets van dat alles gedaan.’

Ik dacht opnieuw aan de oude, zieke man die nog geen uur eerder met zijn hand op mijn hand gestorven was. Mijn hele lijf was doordrongen van de geur van zijn dode lichaam. Ik voelde de tranen opwellen en ging met mijn rug naar Damiaan staan. ‘Zal ik buiten nog wat banaantjes zoeken?’ stelde ik voor.

‘Twee banaantjes zijn meer dan voldoende’, antwoordde Damiaan. ‘Ik heb ook nog een mango. En ik heb gisteren ook een paar tarokoekjes gezien.’

Geschrokken draaide ik me om. *Poino: nā kuki!* *Verdomme: de koekjes!* Damiaan wees naar de lege plank waarop hij zijn etensvoorraad bewaarde. Ik kon wel door de grond zakken van schaamte.

‘Misschien is nog iemand hier in huis een liefhebber van taroekjes?’ knipoogde hij dan. Zijn vraag klonk helemaal niet verwijtend, eerder plagend, maar de humor ging aan me voorbij. Plots liepen de tranen uit mijn ogen. ‘Het spijt me’, herhaalde ik. ‘Ik had dat nooit mogen doen.’

Pater Damiaan keek me niet-begrijpend aan. Hij bewoog een arm. Alsof hij die troostend op mijn schouder wilde leggen. Maar midden in zijn beweging bedacht hij zich. ‘Ga even zitten’, zei hij en hij wees naar de afgezaagde boomstam aan de andere kant van de tafel.

Ik nam plaats, zette mijn ellebogen op tafel en sloeg mijn handen voor mijn gezicht. ‘Het spijt me!’ herhaalde ik nogmaals.

‘Waarom?’

Hij legde heel even een hand op de mijne, maar plots – alsof hij bedacht dat ik het onbetamelijk zou kunnen vinden – trok hij ze alweer terug. Hij keek hij me recht in m’n betraande ogen.

Zeg het maar. Misschien kan ik helpen?’

Natuurlijk kon hij niet helpen. Het was allemaal mijn schuld.

‘Ik ben een dief’, zei ik.

‘Een koekjesdief?’

Ik haalde mijn wenkbrauwen op.

‘Dat is toch niet echt stelen ...’ glimlachte hij meewarig. ‘Soms kan de zin in koekjes zo groot worden dat alles er even voor moet wijken. Dat is menselijk.’

‘Ik heb die koekjes niet voor mezelf gepakt’, verontschuldigde ik me. ‘Maar dat is geen excuus. Ik had ze voor u gebakken.’

‘Aan wie heb je ze dan gegeven?’ Damiaans stem had nog altijd geen boze ondertoon. Hij begreep het gewoon niet.

‘Aan Malo. Hij heeft er zelfs niet van geproefd. Ik had eraan moeten denken om ze terug te brengen.’

‘Malo? De man van je tante Kaila?’

Hij kende het verhaal. Ik had hem verteld dat Malo ongeveer een jaar voor mij naar Molokai gevoerd was en dat hij samenwoonde met de oudere zus van mijn mama. Net als ik woonde hij toen nog op het grote eiland. Ik had Malo meteen na mijn komst op Molokai ontmoet en sindsdien ging ik vaak naar hem toe, ook al omdat hij op korte tijd sterk verouderd was. Hij was blind, liep krom van de pijn en kon niet meer voor zichzelf zorgen.

‘Dat is toch niet erg!’ zei Damiaan. ‘Misschien had hij die koekjes veel meer nodig dan ik.’

Omdat Damiaan me bleef aanstaren en dat me ongemakkelijk maakte, zocht ik iets om me op te fixeren. Vlak onder het plafond zag ik een dikke spin. Ze hing aan een draad te bengelen. ‘Ik heb zelfs het huis niet gepoetst’, zuchtte ik.

Damiaan keek verbaasd in het rond. ‘Dat was me nog niet eens opgevallen ... Maar nu weet ik nog altijd niet waarom je zoveel verdriet hebt. Heeft het met Malo te maken?’

‘De voorbije dagen is Malo’s gezondheid fel achteruitgegaan. Hij kwam zijn bed niet meer uit en hij at nog nauwelijks. Hij kon gewoon niet meer slikken. Zijn keel leek vol etter te zitten. Hij hoestte zo hard dat ik bang was dat hij er een keer in zou blijven. Met veel moeite en met wat oude kleren die ik in zijn huis heb gevonden en

die ik achter zijn rug heb gepropt, ben ik erin geslaagd om hem wat rechter te zetten. Daarna ben ik naast hem gaan zitten en heb ik zijn hand vastgenomen. Dat hielp. Hij werd rustiger en hoestte minder hevig. Vanaf dat ogenblik heeft hij zijn ogen niet meer geopend.'

'Waarom heb je mij niet op de hoogte gebracht?' vroeg Damiaan. 'Ik ben hier om iedereen bij te staan. Ook mensen die, zoals Malo, niet in mijn God geloven.'

'Malo wou niet dat ik mensen lastigviel met zijn problemen. Hij wou zo stil en onopvallend mogelijk sterven. Hij weigerde ook naar het ziekenhuis te gaan. "Wat kunnen ze daar nog voor me doen?" vroeg hij zich af. "Het heeft geen zin om mijn leven nog langer te rekken." Maar hij was wel heel blij dat ik bij hem was. Hij zei het niet, want elk woord kostte hem moeite, maar ik voelde het. Hij hield me vast bij mijn hand. In het begin had ik het er moeilijk mee. Nooit eerder had iemand die er zo slecht aan toe was mij een hand gegeven. Maar op den duur vond ik het niet meer zo erg. Ik dacht eraan hoe ik me zou voelen als het mijn beurt was. Dan zou ik ook blij zijn als iemand me duidelijk maakte dat ik niet alleen was.'

Ik richtte mijn blik weer op de spin die intussen op de houten muur was gekropen. 'Ik heb de voorbije dagen wat kleine dingen voor Malo meegenomen. Water uit de teil voor ons huis. Maar ook de tarokoekjes en gisteren zelfs een heel klein stukje van de chocola die uw familie uit België had toegestuurd. Ik bedoelde het goed, maar ik had dat niet mogen doen.'

Damiaan glimlachte alleen maar. ‘Heeft Malo ervan genoten?’

‘Hij wilde er eerst niet van proeven. Maar ik stak het stukje heel voorzichtig in zijn mond en zag hem genieten. Hij hoefde er zelfs niet op te kauwen. Het smolt heel langzaam weg. Ik weet heel zeker dat hij dat nog bewust heeft beleefd ...’

‘En nu?’ vroeg Damiaan. ‘Hoe gaat het nu met hem? Is hij ...’ Hij sprak het woord niet uit, maar keek me aan met een blik die verraadde dat hij het antwoord al wist.

Ik keek opnieuw naar de spin die nu via een spleetje tussen een paar planken probeerde te verdwijnen. Zo voelde ik me ook. Ik wilde het gesprek stopzetten en via een *māwae*, een *spleetje*, in de wand verdwijnen.

‘Hij is gestorven’, zei ik. ‘Hij zat rechtop en ik hield zijn hand vast. Plots kneep hij hard in mijn vingers. Ik dacht eerst dat hij me nog iets wilde vertellen, maar dat was niet het geval. Misschien wou hij zich zo lang mogelijk aan het leven vastklampen. Het volgende ogenblik leek het alsof hij weggleed en alle kracht uit hem verdween. Ik heb hem nog gezegd dat hij aan iets moois moest denken. Aan de chocola die die ik voor hem had meegebracht.’

‘Voor Malo was het heel belangrijk om niet alleen in de duisternis te moeten liggen. Ik ben ook heel blij dat je een stukje chocola en wat tarokoekjes naar hem hebt gebracht. Ik zou me slecht voelen als je dat niet gedaan had.’

‘Bent u dan niet boos?’

‘Natuurlijk niet. Ik ben heel trots op jou. Denk je nu echt dat ik ook maar één hap had willen eten van het

beetje voedsel dat naar Malo gegaan is? Ik ben wat triest omdat ik er op dat moeilijke ogenblik niet voor hem kon zijn. Maar tegelijk weet ik dat niemand een stervende Hawaïaan beter kan bijstaan dan een andere Hawaïaan.’

Ik vond het een merkwaardige uitspraak voor een witte pater die duizenden kilometers gereisd had om naar hier te komen. ‘Ik dacht dat u ons wilde bekeren. ‘Ik dacht dat u Malo in het uur van zijn dood liever naar uw God gebracht had.’

‘Natuurlijk had ik dat willen doen. Omdat ik weet dat hij daar gelukkig zou zijn. Dat is ook de reden waarom mijn oversten me naar Hawaï gestuurd hebben. Ik ben naar hier gekomen om mensen te bekeren. Maar ik woon hier intussen al zo lang dat ik stapje voor stapje misschien ook wat Hawaïaan ben geworden. Je ziet het niet aan de buitenkant, maar in mijn hart zijn er drie Hawaïaanse plekjes ...’

Ik keek hem niet-begrijpend aan. Wat bedoelde hij daar nu weer mee?

‘*Ohana, malama pono* en *aloha* ... Dat zijn waarden die Hawaïanen heel belangrijk vinden en die ik van jullie heb overgenomen.’

‘*Ohana,*’ mompelde ik, ‘staat voor familie en gemeenschap, verbondenheid en samenhang ...’

‘En dat heb jij getoond’, zei Damiaan. ‘Je bent altijd blijven onthouden dat Malo familie van je was en dat je dus met hem verbonden was. Je hebt hem niet in de steek gelaten op het ogenblik dat hij je het hardst nodig had ... Je hebt daardoor meteen ook *malama pono* getoond. Je hebt zorg gedragen voor Malo’s lichaam en ziel. En door dat alles toon je ook *aloha*. Zelfs in het uur

van de dood heb je je liefde en levensenergie met Malo gedeeld. Daarmee heb je hem alles gegeven wat je hem kon geven.'

Ik keek Damiaan vol ongeloof aan. Dat die *malihini keokeo*, die witte vreemdeling, me plots uitlegde hoe ik als Hawaïaan perfect gehandeld had, was iets wat ik nooit in hem vermoed had. 'U vindt het dus echt niet erg dat ik geen eten voor u gemaakt heb en niet voor u gezorgd heb? Ook al had ik dat beloofd?'

'Eerlijk? Ik vind het toch wel een beetje erg', knip-oogde hij. 'Je kookt altijd zo lekker! Ik ben nog maar een paar weken op dit eiland en ik heb gisteren al een brief naar mijn oversten gestuurd waarin ik om ruimere soutanes heb gevraagd. Als het zo voortgaat, barst ik binnen de kortste keren uit mijn kleding!'

Het duurde even vooraleer ik begreep dat hij een grapje maakte. Dan werd het me duidelijk dat hij ondanks het feit dat hij zo lang en hard gestudeerd had en duizenden kilometers van zijn land naar hier gereisd was om ons te helpen, eigenlijk nog altijd de kwajongen gebleven was die hij vroeger wellicht geweest was. 'Misschien komt het wel door die *kokoleka*, die *chocola*, die ze u toegestuurd hebben', plaagde ik terug. 'Misschien zorgt die voor de extra kilo's. Niet ik.'

'Wie weet ...', glimlachte hij, waarna hij plots weer ernstiger werd. 'Toch blijf ik het jammer vinden dat ik Malo niet bezocht heb. Er zijn te veel mensen die onder de radar blijven. Ik moet dringend tijd maken om hen stuk voor stuk op te zoeken en met hen te praten. Maar het is niet makkelijk. Malo woonde tenminste nog in een huisje, maar je hebt ook eilandbewoners die ver weg

van het dorp wonen. In rotsspleten in de kliffen bij de kust. Of dieper in het binnenland bij de vulkaan. Er komen ook altijd maar mensen bij op het eiland en ik moet ook aan zoveel andere dingen denken. Malo ligt waarschijnlijk nog in zijn huisje?’

Ik keek schuldbevestigend naar de grond. ‘Ik kon hem onmogelijk in m’n eentje naar buiten dragen.’

‘Hij moet zo snel mogelijk begraven worden’, besliste Damiaan. Ik zag hoe hij bezorgd voor zich uitstaarde.

‘En volgende week moet ik dan ook nog naar Honolulu.’ Die boodschap klonk als een donderslag bij heldere hemel. Ik keek hem stomverbaasd aan. ‘Naar het eiland Oahu? Gaat u ons verlaten?’

‘De bisschop wil me spreken. Hij wil weten hoe de eerste kennismaking met de mensen op Molokai verlopen is. Maar ik kan hem nog niet veel vertellen. Ik ben hier nog maar enkele weken. Ik zou veel liever blijven om wat meer mensen beter te leren kennen.’

‘Waarom blijft u dan niet gewoon hier?’

‘De wil van de bisschop is wet. Bovendien is mijn reis naar Honolulu belangrijk. Ik wil er bij mijn oversten op aandringen om extra kleren naar Molokai te sturen. Zoals het nu loopt, kan het onmogelijk verder. Iedereen krijgt één kledingpakket voor een heel jaar ... Eén slipje, één T-shirt, één broek of één rok of één jurkje. Iedereen loopt voortdurend in dezelfde spullen rond. En dat terwijl de meeste eilandbewoners etterende wonden hebben.’

Onbewust haalde ik wat dieper adem. Nog altijd leek het alsof ik doordrongen was van Malo’s lijfgeur. Ik vroeg

me af hoelang die stank zou blijven hangen en of hij ooit zou verdwijnen. Tegelijk dacht ik aan het slipje dat ik na de miskraam zo diep mogelijk in de bosjes had verstopt. Ik had aan niemand verteld wat ermee gebeurd was, zelfs niet aan Kaipo, maar ik moest het vanaf dat ogenblik wel stellen met het enige slipje dat ik nog had. Dat zat in het pakketje kleren dat mama me nog snel had kunnen geven toen ik door de leprajagers op een ossenkar werd weggevoerd.

‘Ik wil het met bisschop Maigret trouwens ook over het recht op *ma'i ma'i* hebben!’ Dat begreep ik niet. Het recht op *besmetting*! Wat bedoelde Damiaan daarmee? Ik vroeg het hem. ‘Zelfbesmetting!’ verbeterde hij. ‘Ik wil de toestemming hebben om mezelf te besmetten.’

En toen legde hij uit wat bisschop Maigret hem vóór zijn aankomst op Molokai verteld had. ‘Ik moest voorzichtig zijn. Ik moest elke vorm van besmetting vermijden. Als de pijp rondging, moest ik die weigeren. Ik mocht niet aan tafel plaatsnemen en met mijn vingers mee uit de gemeenschappelijke pot eten. Ik mocht niet in een zadel van een melaatse zitten en ik mocht absoluut niet in het huis van een melaatse blijven slapen. Dat was trouwens de reden waarom ik de eerste nachten onder die rotboom met zijn stekende luchtwortels ben gaan liggen. Maar al die regels werken niet. Ze creëren alleen maar een afstand tussen mij en de eilandbewoners. Mijn eigen bisschop slaagt er zelf niet in om zijn goede voornemens waar te maken. Toen er een bloemenkrans over zijn schouders gelegd werd, boog hij gewillig het hoofd. Hij gaf de mensen met melaatsheid die hem uit het

schip wilden helpen een hand en hij ging probleemloos in het zadel zitten van het paard dat hem werd voorgereden. Door afstand te creëren wék je alleen maar wantrouwen op. Ik wil dus de toelating krijgen om de mensen aan te raken. Ik kan toch niet gewoon toekijken hoe ze hun doodstrijd voeren ...’

Ik dacht aan Malo die mijn hand had vastgegrepen en begreep wat Damiaan bedoelde. Op Molokai kon je de mensen niet voor een stukje helpen. Het was alles of niets.

‘Ik ga de bisschop trouwens ook vragen om langer dan drie maanden te mogen blijven!’ dramde Damiaan door. ‘Tegen de tijd dat ik de mensen wat beter leer kennen, moet ik opstappen. En wie komt er in mijn plaats? Weer iemand die moet vertrekken op het ogenblik dat hij zich begint thuis te voelen. Ik wil op dit eiland blijven wonen. Maar ik wil het ook wel af en toe kunnen verlaten om te biechten. Ik wil mijn zonden niet voor eeuwig meesleuren.’

Hij keek me aan. Ik voelde dat hij verwachtte dat ik hem gelijk gaf en mijn wenkbrouwen optrok en dat deed ik dan ook. Tegelijk vroeg ik me nog altijd af wat die *zonden* waren waarover hij en de andere missionarissen het zo vaak hadden.

Ik herinnerde me een gesprek tussen mama en papa. Ook zij verbaasden zich er over dat die witte paters dat woord zo vaak gebruikten. Volgens hen bestond er geen woord voor ‘zonde’ in het Hawaïaans. De

missionarissen vonden er dan zelf maar een uit om te zeggen dat wij ‘zondig’ waren. Maar dat zelfs een man als Damiaan, die altijd voorbeeldig probeerde te leven, zichzelf ‘zondig’ vond, begreep ik nog veel minder.

Zo was het trouwens ook met de liefde. Hawaïanen moesten weleens lachen omdat de paters zo graag over de liefde spraken. Ze onderwezen liefde, maar ze kenden geen liefde zoals wij die kenden. Ze zwaaiden met woorden als ‘*a’ole ‘oe*. ‘Gij zult niet!’ Ze leken voortdurend boos omdat wij vol levensvreugde zaten. En ze zagen ons niet graag naakt, terwijl wij van lichamen hielden zoals ze gemaakt waren, glinsterend van het zweet of van het water uit de rivier. Maar ik zweeg, omdat het een gesprek zou zijn tussen twee werelden die elkaar toch nooit volledig zouden begrijpen en omdat me tegelijk iets belangrijkers te binnen schoot.

‘Als u hier blijft wonen, zult u vroeg of laat zelf ...’ Ik stopte en keek hem ongerust aan.

‘Besmet raken?’ maakte hij heel rustig mijn vraag af. ‘Dat is inderdaad een mogelijkheid ... Maar op Molokai is er geen tussenoplossing. Jij bent toch ook niet na een paar uur van Malo weggelopen om koffie voor mij te zetten. Je bent gebleven. Je voelde je daar schuldig om, maar het is wel de enige juiste beslissing. Net zoals jij zou ik er ook graag zijn als iemand me nodig heeft. Alleen vrees ik dat ik soms op drie plaatsen tegelijk zal moeten zijn. En zelfs één plaats lukt niet altijd. Er zijn ook een heleboel praktische problemen die opgelost moeten worden.

Dit huis bijvoorbeeld ... Ik had echt wel een eigen stek nodig. Maar tijdens de bouw ervan was ik er veel te weinig voor alle zieken en stervenden. Daarom ben ik zo blij dat jouw Kaipo me geholpen heeft.'

'Het is wederzijds', antwoordde ik. 'U hebt Kaipo ook geholpen. Malo zei altijd dat de ergste kwaal op Molokai de verveling was en hij had gelijk. Dankzij u had Kaipo weer een doel in zijn leven. Het deed me trouwens zelf ook goed om jullie te zien samenwerken. Het moment dat de planken aankwamen en op een ossenkar geladen werden, vergeet ik nooit meer. En dan de tocht naar de plek waar het huis moest gebouwd worden. Met een hele meute kinderen er joelend achteraan! Zalig ...'

Damiaan glimlachte. 'Ik was ook heel blij omdat het schip eindelijk de kerkklok meebracht die al zo lang besteld was. Nu hoef ik niet meer elke morgen met mijn schelp rond te rijden om de mensen uit hun bed en in de kerk te blazen.'

Ik zweeg en vroeg me af of de klok de volgende dag voor Malo zou luiden. Ik veronderstelde van niet. Hij had altijd geweigerd om zich te bekeren. Waarom zou hij ook? 'Mijn goden hebben al mijn hele leven voor mij gezorgd', zei hij. 'Dat zullen ze ook na mijn dood wel blijven doen ...'

'U mag er niet zo licht over gaan', begon ik opnieuw en ik voelde meteen dat ik een ongepaste toon aansloeg. Damiaan draaide zich verbaasd om. 'Waarover?' 'Die melaatsheid', verduidelijkte ik, want het liet me niet los dat hij zo'n enorm risico durfde te lopen. 'Ik begrijp het niet. Ik heb de ziekte, maar zou er alles aan doen om ze

weer kwijt te spelen. Bij u is het omgekeerd. U bent ervan gespaard, maar u komt wel wonen tussen besmette mensen.'

Damiaan haalde zijn schouders op. 'Wat moet gebeuren, zal gebeuren', zei hij. 'Ik vertrouw erop dat mijn God me lang genoeg zal laten leven om te kunnen doen wat ik moet doen. En nu zou ik graag met Hem een praatje maken, als je dat niet erg vindt ...'

Ik keek hem verbaasd aan. Ik wist vaag wat Damiaan met 'bidden' bedoelde. Ik had hem eerder al eens aan tafel zien zitten, met zijn vingers in elkaar gevlochten en zijn ogen gesloten. Precies zoals hij dat bij zijn bezoek aan mijn school, jaren geleden, had voorgedaan. Als kind had ik het stiekem ook weleens geprobeerd. Maar zelfs met samengevlochten vingers en met mijn ogen gesloten, had die God van Damiaan me geen teken gegeven dat ik goed bezig was. Omdat ik eigenlijk niet goed wist hoe het verder moest, had ik dan maar een weesgroetje proberen te bidden. Maar verder dan "*Aloha Maria piha i ka lokomaika'i*. Weesegroet Maria, vol van genade ..." was ik niet geraakt. Ik was al die rare woorden die Damiaan ons in de klas had voorgezegd al lang vergeten en besloot dat bidden niets voor mij was.

Maar deze keer sprak Damiaan niet over 'bidden'. Hij wou een praatje met zijn God maken. Hoe deed hij dat en vooral ... hoe antwoordde zijn God? Klonk er bij Damiaan dan een stem in zijn oren die een antwoord gaf op alle vragen die hij stelde? Maar hoe kon dat dan als er wereldwijd duizenden mensen tegelijk allerlei dingen

aan die God begonnen te vragen? Kon die God van hem tezeldertijd een antwoord op hun specifieke vragen geven? Had die God duizenden stemmen, waarmee hij duizenden gesprekken tegelijk kon voeren?

Ik besloot er het hoofd niet verder over te breken en stond op. 'Ik zal morgen wat vroeger komen', stelde ik voor, want het feit dat ik niet gedaan had wat ik beloofd had, bleef me dwars zitten. 'Of kan ik u nu nog met iets helpen?'

'Ga maar naar Kaipo', antwoordde Damiaan. 'Je zult hem nodig hebben na wat er vandaag gebeurd is. Ik ga straks nog even op ziekenbezoek bij Inoke.'

In mijn gedachten zag ik weer hoe Inoke door de leprajagers op de ossenkar gedwongen werd, terwijl haar vijf kinderen machteloos en totaal ontredderd toekeken. Maar hoe ze ook smeekte om bij hen te mogen blijven, de leprajagers waren niet te vermurwen. Net als ik werd ze losgerukt van haar gezin en haar verleden.

'Is ze ziek geworden?' wilde ik weten. 'Ik bedoel ... echt ziek', voegde ik er haastig aan toe, want iedereen op Molokai had de vreselijke ziekte in principe al te pakken. 'Of is er iets mis met een van de kinderen in haar weeshuis?'

'Niet met de kinderen', zei Damiaan. 'Met de oude man die bij haar inwoont!'

Het nieuws kwam als een schok. Hoewel ik nooit veel met de oude man gesproken had, was er toch een band tussen ons ontstaan. Net als Inoke werd ook hij op

dezelfde ossenkar als ik weggevoerd. Tijdens de overtocht was zijn vrouw verdronken. Ik wist dat het leven voor hem vanaf dat ogenblik zinloos was geworden, maar wilde toch niet dat hij zou sterven. Vooral niet vandaag. Ik wilde geen twee doden op dezelfde dag!

Maar Damiaan gaf me niet veel hoop. 'Ik zou hem graag wat oppeppen, maar ik vrees dat het niet zal lukken. Als iemand niet meer wil leven, is hij vaak al voor de helft gestorven. Ik vind het trouwens heel vervelend dat ik niet lang zal kunnen blijven, maar ik moet absoluut ook nog naar de man die zich om Malo zal bekommeren. Malo moet zo snel mogelijk zijn huis uit. Zo komt er een plek vrij voor iemand anders.'

Ik dacht aan de doordringende stank die in het huis hing, maar zei er niets over. In plaats daarvan knikte ik Damiaan kort toe en stapte naar buiten. De zon was ondergegaan en een grote, volle maan plakte in zijn plaats aan de lucht. De bleke maan deed me wat denken aan de *ho'okipa*, de *hostie*, die Damiaan tijdens zijn allereerste misviering op mijn tong had gelegd. Die bleef niet aan de lucht, maar aan mijn gehemelte plakken. Toch had ik die hostie na wat peuterwerk losgekregen. Dat zou met de maan vast niet lukken ...

In het licht van de maan zag ik drie vrouwen tot aan hun schouders in de rivier staan. Ze hadden hun kleren uitgetrokken en wasten die, samen met hun haar, in het water. Meestal gebruikten ze een doorgesneden citroen

of een guave om op die kleren te wrijven. Niet dat de kleren er echt zuiverder van werden, maar ze roken nadien wel beter. Zelf hield ik vooral van de guave. Die verspreidde een zwoel en complex parfum, lichtjes zurig maar tegelijk ook zoet.

Na het wassen schoten de vrouwen hun kleren weer aan en liepen ze met natte kleren naar huis. Dat kon perfect, want zelfs 's avonds was het overal op Molokai nog warm. De mannen trokken meestal naar hun eigen wasplek in de rivier. Daarna gingen sommigen steevast naar de wasplaats voor de vrouwen. Daar wachtten ze op hun vrouw of vriendin en gluurden tegelijk ook stiekem naar alle andere naakte vrouwen. Sommige vrouwen vonden dat vervelend en gingen dan met hun rug naar de mannen toe staan. Anderen voelden hoe hun ijdelheid door al die aandacht gestreeld werd. Het deed hen goed om vast te stellen dat ze de mannen – ondanks hun ziekte – nog altijd konden bekoren en ze pronkten met hun lichaam.

Omdat er deze keer geen mannen te zien waren en omdat mijn kleren na mijn bezoek aan Malo nog altijd vreselijk stonken, besloot ik ook in het water te gaan. Ik trok mijn blauwe *lole*, het blauwe *jurkje* dat ik ooit van tante Kaila gekregen had, over mijn hoofd. Nu pas realiseerde ik me dat ik, toen ik naast de stervende Malo had gezeten, uitgerekend het jurkje droeg waarmee hij zijn grote liefde in betere tijden zo vaak had zien rondlopen. Alsof ik een eerbetoon aan zijn vrouw had willen brengen. Een eerbetoon dat hij – vanwege zijn blindheid – niet had kunnen zien.